

MARK VACHER

MARSEILLE

Her laver man alt: forberedelse til blandingsrøverier eller til almindelige røverier (blandingsrøveriet er det, som enten indledes med eller efterfølges af et mord), hæleri, falske pas, andet falskneri (Londres 1927).

Havde Marseille ikke gennem mange år haft det mest korrupte bystyre i Frankrig, ville den dog kunne indtage en værdigere plads ved Middelhavets kyst (Rejseberetning, Vinding 1949).

Skønt handlen med narkotika er gået tilbage, er der stadig rigeligt med gangsteruvæsen og racemæssige spændinger til at opretholde byens rygte (Rejseguide, Ardagh 1992).

Byer har sjæl. De er særegne og forskellige. Nogle er hellige, andre er trendy, og atter andre er farlige, skræmmende eller romantiske. Mekka, Paris, Kathmandu, New York, Beirut og Timbuktu er blot få af de bynavne, der knytter forestillinger og associationer til bestemte steder. Nogle byer kan man lide og længes efter, og andre taler man om og tænker på med dyb modvilje. Sådan er det, og så meget desto mere beklageligt er det, at denne særegenhed er fraværende i mange sociologiske og antropologiske værker om det urbane. I stedet fokuseres på netværker, communities og events, der udforskes i, hvad der med en vis selvfølghed kaldes en urban kontekst. Således siger antropologen Richard G. Fox i sin kritiske artikel „Rationale and Romance in Urban Anthropology“, at „Many studies take the urban environment as a given, a mere location, a site selected for small-scale investigation“ (Fox 1972:218).

Når dette er tilfældet, er det ifølge antropologen Clyde Mitchell ikke, fordi sociologer og antropologer ikke mærker byens væsen. Problemet er, at byer udviser en sådan grad af kompleksitet og uoverskuelighed, at forsøg på at gribe dem i deres helhed risikerer at ende i grovkornede og overfladiske essentialiseringer. Genius loci er simpelthen, når det kommer til byer, for stor en mundfuld for akademiske tilgange, hvorfor de ofte uformidlet sendes i baggrunden (Mitchell 1987:20).

I denne artikel vil jeg imidlertid på trods af Mitchells advarsler spørge, hvad der karakteriserer byens ånd. Det vil jeg gøre med udgangspunkt i den franske havneby Marseille, der har sin egen plads blandt byer med en særlig aura.

Rygtets natur

Marseille har et temmelig dårligt rygte.¹ Den er mordernes, korrupsionens og lasternes by, og som det fremgår af de indledende citater, er rygtet om den både sejlivet og vedholdende. Men hvad er marseillansk ved Marseille, og hvorfor fremstilles Marseille, som den gør?

For at svare på det spørgsmål vil jeg imidlertid, inden jeg præsenterer empiriske eksempler på Marseilles særegenhed, starte med en generel indføring i rygtets natur. Det skyldes, at rygtet er et særlig velegnet udgangspunkt for at nærme sig byers væsen. Således handler en bys rygte ofte om hele byen uden smålig skelen til, at byboere, kvarterer, gader og veje næppe med retfærdighed kan skæres over en og samme kam. Rygter omhandler med andre ord gerne alt og alle og helst i en enkel og letfattelig form.

Hvad er rygter? Ifølge filosofen Jean-Francois Lyotard er de udsagn og indbefatter som sådanne altid en afsender, en modtager og mindst én referent.² Således udtrykkes udsagn altid af nogen, til nogen og handler om nogen eller noget. Udsagn og ikke mindst rygter har en retorisk dimension, idet de sendes fra en afsender for at overbevise en eller flere modtagere. De kan med andre ord være bedre eller dårligere og mere eller mindre troværdige (Lyotard 1996:23).

Hvorvidt et rygte er troværdigt eller ej, afhænger alene af, om modtageren overbevises af det, udsagnet handler om, nemlig referenten. Derfor, siger filosofen Paul Ricoeur, er referenten udsagnets sandhedsværdi (Ricoeur 2002:43). Er referenten ikke troværdig, er udsagnet det heller ikke. At referenten er troværdig, er imidlertid ikke ensbetydende med, at udsagnet er sandt, men blot, at modtageren tror på muligheden heraf. Så når det fx hævdes, at Marseille er en korrumpert by, forudsættes det, hvis udsagnet opfattes som troværdigt, at referenten, hvilket vil sige Marseille, faktisk besidder egenskaber, der muliggør korrupsion (også selv om det skulle vise sig, at rygtet var falsk). Var muligheden ifølge modtageren ikke til stede, ville rygtet ikke have nogen værdi eller afsmittende effekt.

Således udfoldes der i rygtet tillæggninger af egenskaber på flere niveauer: 1) En eksplicit tillægning af egenskaber, nemlig sætningens udsagn (fx korrupsion i udsagnet „Marseille er korrumpert“). 2) En implicit tillægning af egenskaber, nemlig referentens væsen (fx hvad der gemmer sig i ordet Marseille).

Altså ikke blot tilskriver rygtet referenten egenskaber, det forudsætter dem. At hævde, at Marseille er korrumpert og farlig, forudsætter nemlig en tro på, at den er i stand til at være det. Således kan rygtet betragtes som et „lag på lag“-fænomen, hvor tillægning af egenskaber som fx korrupsion, forudsætter et præeksisterende fundament af andre egenskaber, der ikke udtrykkes, men alligevel tilskrives, og fra deres skjul i referenten i bund og grund muliggør hele udsagnets mulig- og troværdighed.

Hvilke egenskaber der tilskrives Marseille, afhænger selvfølgelig af den enkelte afsenders retoriske evner og den enkelte modtagers tillid og skepsis. Men referenter får som antydning ikke udelukkende karakter via adjektiver og verber. De er også tegn, der i sig selv henviser til objekter og forhold, som udfoldes uden for sprogets kommunikative rammer. Marseille er med andre ord ikke kun, hvad der siges om den. Den har som referent også substans og essens, der uudtrykt og iboende lader den fungere som betegnet i sproglige sammenhænge.

Hvad er det for et Marseille, der vedholdende og overbevisende betegnes som kor-

rupt og farligt? Lad mig i forsøget på at finde svaret trænge længere ind i rygten og bagud og ned gennem lagene. Lad mig begynde i 1920'erne, da rygten om korrupsion endnu ikke var Marseilles, men i færd med at blive det.

Et rygte fødes

Den historie begynder med makkerparret Francois Spirito og Paul Bonnaventura Carbone. De var korsikanere og tilhørte dermed en minoritet, der i begyndelsen af århundredet udgjorde omkring en tiendedel af Marseilles befolkning.

I begyndelsen af deres karriere havde de som mange andre af Marseilles smågangstere ernæret sig som alfonser for gadeprostituerede, men drevet af ambitioner og udsigter til gunstige investeringer sejlede de i begyndelsen af 1920'erne til Kairo. Her skabte de sig en formue som bordelejere, inden de med rigelig kapital i lommerne vendte tilbage til Marseille. Den nye kapital skulle investeres, og det blev den dels i prostitution, der i en havneby med sømænd på landlov var næsten sikker på at give afkast, og dels i et nyt stort og voksende marked, nemlig narkotika.

Som Sydeuropas vigtigste havneby med skibsruiter til alle franske kolonier og stort set resten af verden lå Marseille som et trafikalt knudepunkt for maritim handel. Endvidere muliggjorde nære korsikanske familie- og klanstrukturer, ifølge historikeren Alfred McCoy, et udstrakt og uformelt smuglernetværk, der kunne sikre stabile og regelmæssige leverancer af råopium fra især Tyrkiet og Indokina (McCoy 1999:7). Alt, hvad der behøvedes, for at handelen kunne blomstre, var laboratorier, hvor man i fred og ro kunne omdanne opiummet til heroin. Hvad angik arbejdsro, var tiden med Spirito og Carbone. Det skyldes ikke mindst fascismens fremmarch og den kommunistiske klassekamp. Således var Marseille i 1930'erne en by splittet mellem fascister og en urolig arbejderbevægelse. I 1931 indgik Spirito og Carbone en aftale med byens nybagte fascistiske borgmester, korsikaneren Simon Sabiani, der til gengæld for rå muskelkraft lovede at se igennem fingre med oprettelsen og tilstedeværelsen af heroinlaboratorier (op.cit.:14).

Op gennem 1930'erne konsoliderede Spirito og Carbone sig som *des vrais messieurs* og *pacers* (fredsdommere), hvilket er titler, der brugtes om eliten inden for den korsikanske underverden. Ved at udnytte deres forbindelser på Sicilien sikrede de sig afsætning til mafiaen i USA og lagde derved grunden til Marseilles fremtidige status som verdenscentrum for heroinproduktion. Samtidig glemte de ikke at overholde deres aftale med det fascistiske bystyre. Eksempelvis dukkede ukendte mænd op og skød direkte ind i menneskemængden under en arbejderdemonstration i 1934. Derudover kontrollerede de våbensmugling i forbindelse med Den Spanske Borgerkrig, og da nazisterne i forbindelse med Anden Verdenskrig overtog kontrollen med Marseille, ydede makkerparret besættelsesmagten vigtige tjenester. Således var det deres fortjeneste, at Gestapo den 15 juli 1942, dagen efter modstandsbevægelsens første likvidering af en nazisympatisør, modtog en komplet liste over indblandede modstandsfolk.

Krigens afslutning blev imidlertid også afslutningen på Spirito og Carbones imperium. I 1943 blev sidstnævnte likvideret af modstandsbevægelsen, og kort efter de allieredes landgang i Normandiet i 1944 valgte Spirito sammen med den tidligere borgmester, fascistten Sabiani, at flygte til Spanien.³ Det betød dog ikke, at den korsikanske

underverden var slået. Tværtimod blev det tid for Guerinibrødrene at overtage scenen. Også de forstod at udnytte politiske modsætninger til at skabe arbejdsro.

Efter krigen så den amerikanske regering med ængstelse, hvorledes masserne i et sønderbombet Europa blev tiltrukket af kommunismen. Dette fik den amerikanske præsident Truman til at sætte den såkaldte Marshallplan i værk. Som et led heri bevilgede den amerikanske kongres 400 millioner dollars til at genrejse Europa og i den forbindelse sætte en stopper for kommunismens fremmarch. En stor del af midlerne blev rettet mod Grækenland og Tyrkiet med det synlige resultat, at begge landes regimer holdt stand mod kommunismen. Hvad der derimod var langtfra så synligt var, at det amerikanske efterretningsvæsen CIA støttede den franske underverden, og i særdeleshed Marseilles korsikanske gangstere, med penge og våben. Forklaringen herpå skal igen findes i byens politiske modsætninger. Marseille udgjorde med sit store antal ufaglærte havne- og industriarbejdere en af Frankrigs kommunistiske højborge. Derudover var den også som en af Middelhavets vigtigste havnebyer et uomgængeligt knudepunkt for distribution og transport i forbindelse med den omtalte Marshallplan. Det betød, at midler til at standse kommunismens fremmarch skulle lastes og lodses af hænder, der sad på nogle af den selv samme kommunismes ivrigste tilhængere.

For amerikanerne var det af afgørende betydning at undgå strejker og blokader, men i modsætning til Grækenland og Tyrkiet fandtes der ikke i Frankrig noget proamerikansk alternativ til kommunismen.⁴ Løsningen på problemet blev ifølge McCoy en hemmelig dobbelt satsning på det midtersøgende socialistparti og på den korsikanske underverden. En af de politikere fra Socialistpartiet, der i jagten på politisk indflydelse kæmpede mest for at distancere sig fra Kommunistpartiet, var Gaston Defferre fra Marseille. Fra 1947 ydede CIA en intensiv støtte til Marseilles socialister, og i 1953 blev Defferre byens borgmester, hvilket han blev ved med at være helt frem til sin død i 1986.

Også for den organiserede kriminalitet medførte samarbejdet med CIA kronede dage.

Til gengæld for at sikre havnens drift og afværge strejker opnåede underverdenen kontrol over pakhuse i havneområdet, og i årene, der fulgte, intensiveredes heroinproduktion i sådan et omfang, at der i 1965, efter det amerikanske narkopolitis skøn, blev sendt ikke mindre end 4,8 tons ren heroin fra Marseille til den amerikanske mafia.

Det var imidlertid ikke kun med CIA, at socialisterne og den organiserede kriminalitet kunne finde ud af at samarbejde, de havde også forbindelser med hinanden. Eksempelvis hed redaktøren for byens største socialistiske avis Guerini og var fætter til de magtfulde brødre af samme navn. I 1972 blev rådhuset for borgmester Gaston Defferres regning gennemrenoveret af korsikaneren Dominique Venturis entreprenørfirma. Sidstnævnte var ud over sit virke i entreprenørbranchen også kendt som en af Guerinibrødrenes vigtigste allierede inden for fremstillingen af heroin (op.cit.:63). Endelig sørgede underverdenen via metoder, der lå uden for politiets repertoire, fortsat for ro og orden blandt byens arbejderklasse, hvorved bystyret undgik offentlige manifestationer og strejker.

Imidlertid arbejdede en global faktor imod Marseilles position som et af verdens førende centre for produktion af heroin. Det startede allerede i 1956, da franskmændene måtte trække sig ud af Indokina. Dette blev starten på en dekolonialisering, hvis økonomiske konsekvenser for Marseille var yderst alvorlige. Dels blev adgangen til råopium besværliggjort, men lige så betydningsfuldt var det, at Frankrigs omstilling til postkolonimagt betød at „Porten til Orienten“, som Marseille også kaldes, mistede sin betydning som center i et globalt transportnetværk. Der blev længere til østens valmuemarker,

og franske forbindelser blev smidt ud af de tidligere kolonier. Så selv om der stadig var arbejdsro i Marseille, blev det vanskeligere at være narkogangster.

Vanskelighederne blev heller ikke mindre af, at de amerikanske myndigheder fra begyndelsen af 1970'erne intensiverede deres indsats mod narkotika, hvilket gjorde afsætning af heroin betydeligt mere risikabel. Samtidig afsløredes i Frankrig forbindelser mellem højtstående efterretningsfolk og den organiserede kriminalitet. Og endelig var omfanget af narkotikamisbrugere i Frankrig blevet så stort, at landets politikere kom under pres fra den offentlige opinion. Således estimerer McCoy antallet af heroinmisbrugere i Marseille til i begyndelsen af 70'erne at udgøre knap 20.000 ud af en befolkning på cirka en million.

Konsekvensen blev en massiv indsats mod narkoverdenen både i og uden for Frankrig, og med arrestationer og konfiskeringer af kvantiteter på op til 415 kg ren heroin smuldrede grundlaget for den globale distribution (op.cit.:70). Selv om der også i 1980'erne blev konfiskeret hårde stoffer fremstillet i byen, er Marseille i dag ikke længere et globalt center for narkotikafremstilling og distribution.

Lad os efter denne historie vende tilbage til spørgsmålet om Marseilles rygte.

Korruption, narkotika og gangstere kan, som vi netop har set, kædes sammen med Marseille. Faktisk er flere af historiens komponenter så specifikke, stedbundne og sammenfaldende, at den næppe kunne have udfoldet sig andre steder end netop Marseille. Således skal der blandt meget andet maritim trafik, fragt, korsikanere, kolonier, råopium, krig, amerikanere, dollars og et splittet lokalpolitisk landskab til for at historien bliver mulig.

At historien næppe kunne have udfoldet sig andre steder end Marseille' betyder imidlertid ikke, at det er byens eneste historie. Marseille er referent i mange livshistorier og fortællinger, der handler om at leve, skabe sig en tilværelse og overvinde hurdle i Marseille, men faktum er, at nogle historier er mere spektakulære, dragende og underholdende end andre og simpelthen mere „marseillais“. Det gælder ikke mindst dramatiske fortællinger om gangstere, narko og korruption. Det var da også for sin rolle i instruktøren William Friedkins Oscar-belønnede film *French Connection* fra 1971, at byen for alvor fik sit gennembrud som by med særlig aura. I filmen spiller Gene Hackman narko-betjenten Popeye, der rejser fra New York til Marseille for at stoppe tidens største leverandør af heroin. Filmen er blevet en klassiker, og Marseille er blevet en referent med et iboende potentiale for at tale om gangstere og korruption.

Bynavnet alene fremkalder næsten af sig selv forestillinger (jf. Lyotard) om korsikanske banditter i skumle gyder, og det i sådan en grad, at byen ofte undermineres som referent i andre sammenhænge. Således kan Marseille ikke være mondæn og eksklusiv som Nice og Cannes, på trods af at den også har en stor lystbådehavn og en havnepromenade. Den kan heller ikke være gammel og værdig som den tidligere paveby Avignon, selv om den er århundreder ældre og var en stor by, da Avignon var en lille gallisk landsby. Der er så mange ting, Marseille ikke kan være, fordi den er så marseillaise, og prøver den alligevel, må det ske gennem lange og ikke helt troværdige argumenter. For eksempel som når turistbranchen i Marseille i 2003 forsøger at sælge byen som beliggende ved Côte d'Azur. Jo, Marseille ligger ved Middelhavet og på den sydvendte franske kyst, men så lige på den forkerte side af grænsen, der skiller departementet Var, hvor man finder St. Tropez og St. Raphaël, og Bouche du Rhône, som rummer Rhôneflodens delta. Og selv om der er 30 kilometer fra byen til Rhônefloden,

og kun et hovedspring til Middelhavet, så klinger det altså mere troværdigt, at Marseille skulle være havnebyen Marseille ved en mudret flodmunding frem for badebyen Marseille ved det azurblå hav.

Typisk „marseillais“

Marseille har været i stand til at være locus for det, den bliver beskyldt for. Med baggrund i historien om narkotika, gangstervælde, sammenblanding af politik og organiseret kriminalitet, og hvor tilfældigheder og sammenhænge har været svære at adskille, er det ikke uden grund, at den har fået et rygte som en lovløs og farlig by. Den er med andre ord troværdigt utroværdig. Således er tilfælde af korrupsion, vold og anden kriminalitet i Marseille i flere tilfælde mere „marseillais“, end lignende forhold i fx Paris ville være „parisien“.

Eksempelvis var det ikke blot en sportslig fadæse og en kriminel handling, da den daværende fodboldmanager og medlem af præsident Mitterands socialistiske regering Bernard Tapie blev afsløret i sag om bestikkelse – det var typisk „marseillais“.

Tapie var af flere blevet udråbt som socialisternes kronprins, ven med borgmester Gaston Deffere, som han offentligt var på fornavn med, og leder af et stort og indflydelsesrigt foretagende i Marseille, nemlig byens fodboldhold. I begyndelsen af 1990'erne kom det imidlertid frem, at han havde betalt spillere i konkurrerende klubber for med overlæg at tabe til hans egen klub Olympique Marseille.

Sagen mod Tapie fik stor mediedækning. I radio, på tv og i aviser kunne offentligheden høre og se, hvordan man i Marseille havde ført sig frem på et uærligt grundlag. Man havde snydt andre byer (eller rettere deres fodboldhold), og derfor måtte det franske retssystem og fodboldforbund skride ind. Klubben, der under Tapie havde vundet det franske mesterskab fem år i træk og det europæiske mesterskab for klubhold i 1993, blev som straf i 1995 rykket ned i 2. division, og Tapie selv kom seks måneder i fængsel. Der var kort sagt igen tale om en uskøn blanding af politisk indflydelse og kriminalitet, hvilket som allerede beskrevet absolut ikke har været noget særsyn i Marseille.

Forvisningen af „l'OM“, som klubben hedder i folkemunde, til 2. division var på mange måder en katastrofe. Klubben var et af de få foretagender, der i årtier med økonomisk krise og stigende arbejdsløshed havde gjort byboerne „fiers d'être marseillais“.⁵ Derudover var den et sjældent eksempel på, at immigranter kunne have succes som franskmænd. Således var det ifølge mange marseillais i Marseille, at den algeriske 2. generationsindvandrer Zinedine Zidane havde lært at spille fodbold – Zidane som var og stadig er det franske landsholds uoverskyggede stjerne. Olympique Marseille var blevet ydmyget og tvunget i knæ af øvrigheden, og Zidane spiller ikke for Olympique Marseille, men for Real Madrid i Spanien.⁶ At være marseillais blev for mange noget, man var i trods, og snart blev „Paris on t'encules“ føjet til repertoire af slagord råbt ved fodboldkampe og graffiti skrevet på mure og tog.

Olympique Marseille er et godt fodboldhold, og efter de to idømte sæsoner i 2. division var de tilbage i den bedste liga. Alt tydede på, at Olympique Marseille var kommet sig over skandalen, og at det igen var fodbold, det handlede om, når klubben var i medierne. Men så i 2001 fik klubben en ny sportschef og storaktionær. Denne var ingen anden end Bernard Tapie, der var i fuld gang med at gøre comeback, og hvad

værre var, så foregik det med støtte fra mange af byens fodboldentusiaster. Der blev rystet på hovedet i det ganske land. Episoden med Tapie understregede, hvad man længe har vidst om Marseille og dens indbyggere, nemlig at de tilsyneladende stadig gør, hvad der passer dem, uden at skele til hverken moral eller konsekvenser.

Rygtet og referenten

Rygtet er, hvad antropologen Dan Sperber kalder et „representational belief“ (Sperber 1982:56). Det vil sige noget, man ikke selv har set, men tror på, fordi afsenderen og referenten er troværdige. Således har vi hørt meget om Marseille og måske troet på det uden selv at have været der. Rygtet virker på afstand og bliver bedre, jo mere det krydres med supplerende anekdoter, og kommer man ikke nærmere referenten, kan man leve længe og lykkeligt på baggrund af selv meget løse rygter. Men konfronteres man derimod med referenten i dens substantielle nærvær, må rygtets sandhedsværdi stå sin prøve. Sagt med andre ord er det i mødet med referenten, at det viser sig, om der er hold i det, man forud for mødet har troet om den.

Det selv at se efter, ved selvsyn at konstatere, kaldes til tider på dansk at aflive et rygte. Dermed menes, at man erstatter rygtet, der hviler på en repræsentation (noget afsendt), enten med en ny og mere troværdig repræsentation eller med en erfaring (noget oplevet). Men er det så let? Dør rygtet, når erfaringen fødes? Hvad sker der fx, når vi tager til Marseille i stedet for blot at høre om den?

Ifølge filosofen Edmund Husserl afhænger svaret på disse spørgsmål ikke kun af den by, vi møder, men i højeste grad også af den referent, vi har med. Således er det Husserls pointe, at vore oplevelser af verden ikke blot er et resultat af dens beskaffenhed, men også af måden, hvorpå vi giver os i kast med den (Lübcke 1989:44). Sagt med andre ord er det Marseille, vi har lært at kende gennem rygtet, med til at forme karakteren af vor erfaring født af det Marseille, vi møder. Så er erfaringen rygtets bøddel, er rygtet til gengæld erfaringens fødselshjælper. Det skyldes rygtets evne til at løbe i forvejen. Således er vi takket være dette forberedte på og ved, hvad der er marseillais, når vi møder det.

Hver sommer møder et stort antal mennesker Marseille for første gang. Ikke mindre end 700.000 rejsende kommer hvert år for at sejle til Korsika, Sardinien eller Nordafrika, og for langt de fleste af dem er rejsens formål den årlige sommerferie. I perioden 1997-2003 har jeg gennem antropologiske feltarbejder forsøgt at finde ud af, hvilken indflydelse dette store antal rejsende har på byen og omvendt.

En af de måder, de rejsende træder i øjnene på, er, at mange ankommer til byen i overfyldte biler, med fremmede nummerplader. 450.000 biler kører hvert år til og fra færgerne. Som klodsede skildpadder forsøger de i en infernalsk trafik at finde havnen. Der dyttes og råbes „voilà des parisiens, des allmands, des arabes, des étrangers!“, når de kører forkert i snævre ensrettede gader eller kommer til at lave forbudte sving, fordi det i Marseille, som den eneste by i Frankrig, konsekvent er forbudt at lave venstresving over en modkørende vejbane. I stedet skal man altid dreje til højre og køre rundt om en karré, hvis man vil krydse en vej, der ikke er ensrettet. Således skal man som bilist i Marseille altid vide på forhånd, hvornår man vil dreje til venstre, fordi det at komme til venstre indbefatter højresving i retning bort fra køreturens destination.

Konsekvensen er, at det, som kunne være visuelle pejlemærker, sættes ud af kraft. Selv om man fx kan se både havnebassin, kraner og færger, skal man ikke automatisk regne med at kunne finde frem til dem, idet ruten meget vel kan gå ind i landet og op ad stejle bakker, inden havet kommer til at ligge ret for eller til højre. Sagt med andre ord er Marseille en labyrint for alle, der ikke kender den i forvejen, og især for dem, hvilket vil sige de fleste indbyggere i Frankrig, der kommer fra byer velsignet med vejskilte bærende oplysningen „Autres directions“.⁷

Hvor det for de rejsende er Marseille, der gør kørsel til en anstrengende prøvelse, er det for les marseillais de fremmede, der bliver en kilde til frustration. Det skyldes hverken de fremmedes etnicitet eller oprindelse, men fordi de med deres ofte famlende kørsel bremser trafikken i en by, hvor gennemsnitshastigheden i myldretiden i forvejen er enerverende lav. Derfor er tolerancen lav, og inden færgepassagererne når havnen, har mange af dem gennemlevet en stressende køretur gennem en alt andet end imødekommende infrastruktur.

Fremme ved havnekajen kan de endelig puste ud. Her holder de i lange rækker og venter ofte i timevis på, at færgen skal give grønt lys for om bord-kørsel. Mange har kørt hele natten fra Nordfrankrig, Tyskland, Schweiz og er derfor trætte og stive i kroppen. Alligevel er det kun få, der tør gå en tur for at strække benene – for det er trods alt Marseille, de er ankommet til. Det er jo, siger rygtet, røvernes by, og det er urovækkende for folk, der har pakket alt, hvad der bruges på rejsen, ned i en bil. Særligt urovækkende er det for rejsende til Nordafrika, for her indbefatter bagagen ofte også dyre gaver til venner og familie. Mange biler er så læssede, at man hverken kan se ud ad bag- eller sideruder, og på taget er fastsurret spiseborde, køleskabe, vandvarmere, scootere og meget, meget andet.

Man kan næppe undres over, at sådanne biler udgør et oplagt mål for tyve. Hvert år tømmes parkerede biler for indhold, og hvert år får rejsende ødelagt ferien, inden den overhovedet er begyndt. Det sker ikke kun i Marseille, at fremmede biler udsættes for tyveri, men alene antallet af rejsende, hvis biler risikerer at blive tømt, betyder, at mange mennesker opholder sig i byen med en bekymring om, at deres optjente sommerferie kan blive tabt på gulvet. Derfor er Marseille en by, hvor man passer på og er forsigtig, hvilket i høj grad medvirker til, at Marseille blandt rejsende kommer til at fremstå som en hurdle, der skal overstås. Den er et sted, hvor mange mennesker skal forsøge at undgå at fare vild og blive bestjålet, og sejler man bare en gang med færgen fra denne havneby, er det højst sandsynligt, at man vil komme i selskab med rejsende, der kan berette om knuste bilruder og stjålet bagage. Så selv om man foretager de rigtige højredrejede venstresving, ikke bliver bestjålet og når færgen, skal der ikke meget til at fremmane en klar forestilling om, hvor galt det let kunne være gået.

Der er derfor grund til at ånde lettet op, når færgen lægger fra kaj. Ikke bare vender stævnen mod sommerferiens destination, men agter fjerner sig fra en by, hvor den almindelige indbygger, med rejsebogsskribenten John Ardagh's ord, „naturligvis er arbejdsom og (rimelig) lovlydig, men de er også hidsige, med grove manerer og en jordbunden humor“ (Ardagh 1992:186).

Rygte og erfaring

Tilsyneladende slipper rygten ikke så let. Marseille er en hurdle, også selv om der ikke skulle ske noget, når man rejser igennem den. Det skyldes dels, at rygter kan være klæbrige og hænge ved, ind til andet er bevist, men også, at rygter er noget, man klamrer sig til for ikke at miste fodfæste eller blive overrumplet. Takket være Marseilles rygte er de gennemrejsende alerte og forberedte på det værste. Med det dårlige rygte holder vi steder og mennesker på afstand, også selv når vi som fx de gennemrejsende er nødsaget til at opholde os i deres umiddelbare nærhed.

I tilfældet med de gennemrejsende var rygten mere sejlivet og erfaringen mindre slagkraftig, end selvsynet stillede i vente. Spørgsmålet er, om rygter og erfaringer i det hele taget skal forstås som hinandens modsætninger. Måske forholder det sig nærmere sådan, at de er usammenlignelige størrelser, der indvirker på, men ikke udelukker hinanden. Således er rygten et kommunikativt fænomen, der via sproget spredes hurtigt og langt, hvorimod det forholder sig fundamentalt anderledes med erfaringen. Denne er ikke kommunikativ. Selv om man nok kan tale på baggrund af erfaring, kan den ikke overføres fra et menneske til et andet. Erfaring opstår i mødet med verden, ikke i historier om den.

På den måde er rygter og erfaring forskellige, men som vist i ovenstående er verden (her Marseille) sovset ind i historier, rygter og påstande, der for fx de gennemrejsende både former og perspektiverer mødet, hvoraf erfaring udspringer. Dette forhold kan imidlertid ikke hævdes at underminere erfaringen, for som jeg indledningsvist postulerede, har referenter førsproglige egenskaber, forhold, der ikke udtales, men antages og vides forud for kommunikation. I disse egenskaber, som gør rygter mulige, gemmer sig, hvis rygter skal være troværdige, en erfaring eller en nødvendig mangel på samme (noget skal vi vide om verden for at tro på rygter, men ofte må vi heller ikke vide for meget). Sagt med andre ord er erfaring, rygter og troværdighed forbundne, idet det er erfaring med verden, der i sidste ende tildeler referenten sin udtalte status af mulighed.

Det er fra denne sammenhæng, hvor rygte og erfaring supplerer hinanden, at byens ånd lader sig fremmane. Når vi ser og oplever, det vi har hørt om og forestillet os, når forestillinger samles, manifesteres og bekræftes i marseillaiske oplevelser, da mærker vi, at vi er tæt på noget særligt og enestående. Det forklarer måske, hvorfor det næsten altid er andre end les marseillais, der taler om dens særegenhed. De rigtige marseillais snakker nemlig ikke om den – de gør den. Eksempelvis er det, når man er blevet marseillais og har lært at køre bil i Marseille, ikke længere byen, der fremstår som en hurdle, der er værd at forholde sig til, men alle de udenbys bilister, der burde have fragtaget kørekortet. Marseille forsvinder i dagliglivet fra sproget og ophører med at være referent. Folk i Marseille skal nemlig sjældent til Marseille, men derimod på indkøb, arbejde, i skole eller til stranden. I stedet træder byen i baggrunden og bliver den verden, man som bybo lever i og sjældent overskuer eller tænker som entitet.

Marseille bliver med andre ord noget, man gør, og ikke noget, man siger. Den bliver Said, der klokken seks om morgenen kører i hast gennem byens gader til forskellige markeder for at købe friske og billige grøntsager til sin couscousrestaurant. Den bliver Brigitte, der sammen med andre forældre om eftermiddagen venter på fortovet foran skolen på, at Louis og Jules får fri og kommer løbende ud ad porten. Den bliver også lugten, duften og lyset. Vinden og færgerne, der tuder i havnen. Selv Antoine bliver

den, der i et let stumpet jakkesæt og uden at tænke over det klør sig i skridtet på en særlig sydlandsk måde.

For dem er Marseille, på trods af at de selv er noget så marseillais, sjældent en entitet, og hvad der måtte være af rygter om byen, er noget, les parisiens og andre fremmede har misforstået på linje med færdselsreglerne, som de heller ikke formår at følge rigtigt. Næ, spørger man dem, hvad Marseille egentlig er, risikerer man at få et undrende blik til svar og måske en invitation til fodboldkamp på Stade Velodrome på søndag, hvor de blå-hvide løber på banen for at gøre det af med Paris, Bordeaux, Lyon eller Cannes: „Allez l'OM – fier d'être marseillais!!“

Noter

1. Historikeren Patrick Parodi foretager i artiklen „Citoyenneté et intégration: Marseille, modèle d'intégration?“ en diskursanalytisk præsentation af Marseille, som han kalder „en social enhed, der er sammensvejet omkring en forestilling om sit 'dårlige rygte'“ (Parodi 2002:3).
2. Lyotard definerer referenten som „det, som udsagnet handler om“, og „som noget, der kræver at blive korrekt identificeret og udtrykt i det udsagn, som henviser til den“ (Lyotard 1996:23-4).
3. Spirito vendte efter et ophold i USA tilbage til Frankrig, hvor han åbnede en lille restaurant ved Côte d'Azur. Her levede han frem til sin død i 1967.
4. Således udgjordes højrefløjen i fransk politik af general de Gaulle og hans politiske tilhængere, der med et stærkt republikansk udgangspunkt modsatte sig amerikansk indblanding i franske forhold.
5. Sammen med mottoet „Droit au but“ er „Fiers d'être marseillais“ slagord og paroler, der fremføres af Olympique Marseilles tilhængere og trykkes på bannere og plakater.
6. Når man sejler ind i Marseilles havn, er Zidane den første, man møder. Hans profil præger nemlig gavlen på et højhus, der vender ud mod havet. Imidlertid er sandheden, at han aldrig har spillet professionel fodbold i Olympique Marseille. Allerede som dreng kom han i fodboldlære i Cannes, hvorfra hans karriere formelt begyndte i 1988. Således er Zidane marseillais lidt ligesom Marseille er Côte d'Azur – altså på en lidt suspekt måde.
7. I mange franske byer gelejdes trafikken igennem og uden om centrum ved hjælp af skiltet „Autres directions“, hvilket betyder „Andre retninger“. Således har trafikanters valg i det meste af Frankrig ofte karakter af tilvalg, idet vejen i princippet leder næsten alle steder hen. I Marseille derimod forholder det sig omvendt, dels fordi „Autres directions“ ikke anvendes i Marseille, og dels fordi selv et overset højresving risikerer at blive en overset mulighed for at komme til venstre.

Litteratur

- Ardagh, John
1992   Provence. København: Gyldendal.
- Fox, Richard
1972   Rationale and Romance in Urban Anthropology. Urban Anthropology 1:205-33.
- Londres, Albert
1980 [1927]   Marseille, porte du Sud. Marseille: Jeanne Laffitte.
- Lübcke, Poul
1989   Filosofi som streng videnskab. I: Poul Lübcke (red.): Vor tids filosofi: Engagement og forståelse. København: Politikens Forlag.

- Lyotard, Jean-Francois
1996 Viden og det postmoderne samfund. Århus: Slagmarks Skyttegravsserie.
- McCoy, Alfred
1999 Marseille sur heroine. Paris: L'Ésprit frappeur.
- Mitchell, Clyde
1987 Cities, Society, and Social Perception. Oxford: Clarendon Press.
- Parodi, Patrick
2002 Citoyenneté et intégration: Marseille, modèle d'intégration? http://www.histgeo.ac-aix-marseille.fr/pedago/ecjs/paro_001.htm
- Ricoeur, Paul
2002 En hermeneutisk brobygger – tekster af Paul Ricoeur. Århus: Forlaget Klim.
- Sperber, Dan
1982 On Anthropological Knowledge. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vinding, Andreas
1949 Rejse i Frankrig. København: Carit Andersens Forlag.

